

JEAN BART (Eugeniu P. Botez) 28 noiembrie 1874 - 12 mai 1933

La 28 noiembrie 1874, s-a născut la Burdujeni, lângă Suceava, Eugeniu P. Botez, care, mai târziu, ca scriitor, a semnat cu pseudonimul Jean Bart, împrumutat de la celebrul corsar francez de la sfârșitul secolului al XVII-lea. În familia Panait și Smaranda Botez s-au născut doi băieți talentați, care vor scrie beletristică de bună calitate. Fratele scriitorului de care ne ocupăm a rămas în literatură sub numele Octav Botez. Mai târziu, prin 1944, în volumul „Figuri și note istorico-literare” a scris despre „Jean Bart romancier”: „Dar ceea ce face pentru cititor originalitatea și farmecul romanului (Europolis, n.n.), mai mult decât caracterul său realist și dramatic, e acel imponderabil care plutește pe deasupra paginilor, ca o subtilă aromă: regretul duios pentru lucruri care ar fi putut fi, dar n-au fost, nimicite de un destin implacabil, ca și un accent resemnat, dar vibrant de compătimire față de victimele lui și de eterna suferință omenească”. *Independența prin cultură*

Eugeniu i-a compătimit întotdeauna pe oamenii nevoiași, chiar din copilărie, și i-a ajutat, iar în carieră l-a urmat pe tatăl său, care s-a înălțat până la gradul de general.

După Războiul de Independență - eveniment pe care Jean Bart l-a oglindit în unele din scrierile sale - familia Botez s-a mutat la Iași. În 1882, Eugeniu P. Botez și-a început cursul primar la școala din Păcurari, unde l-a avut ca dascăl pe Ion Creangă, marele povestitor al perioadei noastre clasice, și l-a cunoscut pe Mihai Eminescu. Elevul zburdalnic era conștiincios în clasă, dar se lăsa atras de orice îi oferea strada, astfel încât, în 1889, familia ofițerului Botez a hotărât ca Eugeniu să fie înscris la Școala fiilor de militari din Iași, pe care o frecventa și colegul său mai mare cu trei clase, Gheorghe Brăescu.

Ca începător în publicistică va semna cu pseudonime precum Troțuș sau Gh. Rot... lucrător croitoriu, Iași.

În 1894 a absolvit Școala de ofițeri din Iași și a trecut la cea din București, pe care a absolvit-o în 1896. A urmat Școala de aplicație a marinei, urcând toate treptele ierarhice până la gradul de comandor. Din 1900, Jean Bart devine secretar al Revistei maritime.

În 1901 a apărut primul său volum intitulat „Jurnal de bord”, având subtitlul „Schite și nuvele marine și militare”. L-a republicat cu unele modificări în 1916 și 1921. De acum semnează cu pseudonimul Jean Bart, la care va adăuga în paranteză și numele său adevărat (Eugeniu P. Botez).

Din 1906 Octav Botez și Jean Bart vor publica în prestigioasa revistă „Viața românească”. Acesta din urmă, împreună cu G. Orleanu și Const. Calmuschi, va tipări o broșură intitulată „Sărmanul Dionis – poemă scenică în 5 tablouri – «scoasă și adaptată pentru scenă din nuvela Sărmanul Dionis și poeziile lui Mihai Eminescu»”. Gestul lor se explică prin dorința de a marca împlinirea a douăzeci de ani de la moartea luceafărului poeziei românești. Ionel Teodoreanu l-a zugrăvit astfel pe Jean Bart, după o vizită a acestuia la redacția „Vieții românești” din Iași: „mare ca un cavaler cruciat, dar blajin. Simțea în el pe cel întors din orașele vieții în orașul amintirilor.

Părea mereu aplecat pe o vioară, cu o visătoare atenție”.

L-au mai zugrăvit și alții pe scriitorul vieții marine: „Jean Bart era un om foarte simpatic.

Avea un chip frumos, smuls parcă din basoreliefurile Columnei lui Traian: ochi negri, mobili, extrem de expresivi, un glas plin, gros, un râs din toată inima. Povestea cu haz întâmplări din călătorii. (...) Scriitor european în largă și bună accepție a cuvântului, Jean Bart alegea pentru operele lui teme variate. Avea un fin spirit de observație, cu care analiza sufletele și studia moravurile de la noi și din străinătate. Zugrăvea tipurile, redând caracteristicile sufletești ale personajelor” – (Mihail Sevastos, „Amintiri de la Viața românească”, 1956)

În paralel cu activitatea lui militară, Jean Bart scrie și publică destul de mult. În 1916 îi apare volumul de schițe și nuvele intitulat „Datorii uitate”, cu un subtitlu foarte semnificativ, „Documente omenesti”.

„În nuvela cea mai însemnată din volum, aceea care i-a dat titlul, autorul ilustrează o problemă morală” – spune Garabet Ibrăileanu în „Scriitori români și străini”, în 1926 – „care este un interesant caz de conștiință. Eroul său, ridicat din popor, își uită datoriile către ai săi, până într-o zi, când o întâmplare i le trezește cu o chinuitoare remușcare în suflet...”.

În același an tipărește și volumul „În cușca leului”. În 1923 îi apare volumul de schițe și nuvele intitulat „Prințesa Bibița”.

„După «Datorii uitate», acel prețios studiu social, avem «Prințesa Bibița», un capitol de justă analiză psihologică” – scria Tudor Teodorescu-Braniște în revista „Aurora” din 1 februarie 1923 – „Domnul Jean Bart este sortit să ne deie un roman. Are pentru aceasta toate însușirile: claritate în arta compunerii, cunoștință în studiul societății și în cercetarea sufletului, varietate în stil. De la cele două nuvele mari – romane condensate – până la roman nu e decât un pas. Nu ne îndoim că domnul Bart îl va face”.

În 1925 primește lumina tiparului volumul de schițe intitulat „În Deltă”. Un an mai târziu, Jean Bart publică volumul de note „Peste Ocean – Note dintr-o călătorie în America de Nord”. În 1928 îi iese

de sub tipar volumul „Schite marine din lumea porturilor” și tot în același an apare volumul de „Însemnări și amintiri”.

În 1931, „Liga Navală Română” îi tipărește aceluiași scriitor volumul „O corabie românească. Navașcoală bricul «Mircea»”. Tot în acest an scoate volumul „Pe drumuri de apă”.

În 1931, Jean Bart fondează revista „România maritimă și fluvială”, la care va publica intens. În 1932 scrie o prefață la volumul de călătorii intitulat „Vânt, valuri, stuf”, aparținând lui Nicolae Iliescu-Brânceni, în care elogiază marea și frumusețile naturale ale țării noastre.

În 1933, se tipărește unicul său roman, „Europolis”, fiind prefațat de George Călinescu. Tot în acest an apare, postum, volumul „Cartea Dunării”, în care se publică o mică parte din enormul material adunat de Jean Bart în legătură cu marele fluviu. Sentimentele sale patriotice apar cu pregnanță. Din „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, 1941, de George Călinescu, aflăm că ofițerul de marină, ajuns până la gradul de comandor, Eugeniu P. Botez a fost căsătorit cu Maria Dumitrescu, apoi cu Maria Goldman. Marinar de Dunăre, din oroare de mare, a fost în ultimii ani ai vieții inspector general în Ministerul Sănătății. S-a stins din viață la 12 mai 1933, în vârstă de doar 59 de ani, la Iași.

George Călinescu a prefațat volumul „Europolis”, dându-ne un tablou al multor aspecte pronunțate de autorul romanului Sulinei și al oamenilor ei. „Romanul este făcut din scene de comedie și din momente patetice, îmbinate cu înlesnire într-o narațiune obiectivă, care, fără a atinge complexitatea, stârnește îndeajuns meditația asupra eternului uman”, scrie George Călinescu, în monumentala sa „Istorie a literaturii...”. Stamatii Marulis, patronul cafenelei din fața debarcaderului din Sulina, primește din America o scrisoare de la fratele său Nicola, îmbarcat pe vremuri ca marinar pe un vapor francez. Un american, fie și din Guyana, nu poate fi în mintea celor de la gurile Dunării decât miliardar. Toată colonia grecească este în fierbere, în nădejdea că averea americanului va da avânt afacerilor.

Disputându-și-l pe presupusul capitalist, familia se împarte în două tabere. Americanul sosește simplu și cu puține bagaje, aducând cu sine pe Evantia, fiica născută din conviețuirea cu o indigenă de culoare. Primiți cu mare alai și înconjurați de cele mai fine atenții, cei doi izbutesc să fie acceptați chiar în cercul protocolar și închis al Comisiunii Europene a Dunării. Stamatii a făcut cheltuieli mari și băncile i-au deschis cel mai larg credit. Americanul produce o oarecare mirare prin rezistența pe care o susține la orice propunere de afaceri. Dar totul este pus pe seama unei mari șiretenii.

Evantia face cunoștință cu ofițerul de marină Neagu, om timid, care nu are destulă inițiativă erotică. Din nefericire, în calea fetii răsare un alt ofițer, Angelo Deliu, fost amant al Penelopei, soția lui Stamatii Marulis. Tânărul acesta era poreclit „Marchizul de Priola”, pentru tehnica cinică și fără greș cu care cucerește femeile. Deliu a pariat că o va seduce pe Evantia și a câștigat. Neagu, atins sufletește, pleacă, Deliu fuge ca să scape de amândouă femeile și Penelope, geloasă, se sinucide. Soțul face nevastei o înmormântare strălucită și-i dedică un cult până ce află că Penelope lăsase averea comunității.

Soțul, dezamăgit, incendiază casa pe ascuns, pentru a nu profita grecii, fără a avea vreun merit, și fuge, ba chiar își pierde mințile.

Exasperați că americanul nu scoate niciun ban, compatrioții încep să se informeze. „Înțeleptul Logaridis” descoperă că Nicola fusese deportat în Guyana pentru o crimă săvârșită pe vapor (de altfel, în legitimă apărare). Fata crescuse sub îngrijirea călugărițelor misionare. Tatăl era sărac. După ce a vândut tot, a venit în Europa. Își cheltuiuse puținii bani cu drumul. Acum nu mai avea nimic. Începe tragedia lui Nicola și a Evantie. Lumea îi ocolește. Autoritățile caută să-i expulzeze. Hamalii din port refuză să-l primească pe bătrân printre ei la lucru. Fac grevă. Americanul este silit să intre într-o afacere de contrabandă și este împușcat. Evantia, rămasă pe drumuri, devine stea de cabaret. Se îmbolnăvește de tuberculoză și moare. Acțiunea romanului este stufoasă. Cititorul asistă la intrigile coloniei, la viața contrabandiștilor, a hamalilor, la mediul naval, la cabareturile marinărești, la societatea interlopă din port. Totul este înfățișat cu multă competență. Mulatra exotică nu se adaptează mediului nordic și umed de la gurile Dunării și mai ales intrigilor țesute în jurul ei. Moare. „Venise iarna - mânăta de Crivăț din stepele rusești spre țărmurile Mării Negre.

Prima noapte de iarnă fu ultima noapte a Evantiei pe pământ”.

Așa se încheie romanul. Trist.

Din epilog aflăm despre Neagu, ofițerul care nu știuse de ceea ce i se întâmplase Evantiei după plecarea lui din Sulina. Ea murise sperând că-l va revedea. „Singur, abătut, (el) rătăci două zile pe cheiuri și pe plajă. Revăzu cu ochii împăienjeniți locurile care îi încântase(ră) odinioară viața. Parfumul trecutului, forța suvenirurilor dau parcă un suflet și locurilor unde ai trăit, ai iubit și ai suferit odată. Un colț de natură, în care și aerul rămâne încărcat de iubire, îți evocă în câteva clipe trecutul îngropat în regretul și melancolia vârstei. Neagu rețrăi c-o luciditate uimitoare acele zile de zburcium sufletesc, de fericiri intense, de îndoieli chinuitoare și mute suferinți, când viața întreagă atârna de o himeră.

Ecoul primului amor îl auzea încă. Simțea setea de iubire ca o trebuință sufletească... dar o tristă umbră îi acoperea trecutul. Se căuta, căci nu mai era același. Nu se recunoștea el însuși. Și când sui resemnat scara vaporului, în ora plecării, părea cu zece ani mai îmbătrânit”.

Cât despre Deliu... , ce contează ce-ar mai fi făcut acesta?

Despre opera lui Jean Bart au scris mai toți criticii literari ai perioadei apariției acesteia și după aceea... Iată ce consemnează Constantin Ciopraga în lucrarea sa „Literatura română între 1900 și 1918” la Editura Junimea, Iași, 1970, p. 528: „Singurul roman încheiat, Europolis, valorifică observații pe care admiratorul realiștilor Maupassant și Daudet le adunase în carnetele sale de note. Nu pătrunderea psihologică, ci observația inteligentă a relațiilor sociale constituie latura forte a romanului. Timbrul povestirii este, pe rând, grav, sentimental, polemic, cu tranziții de la revoltă la compasiune”.

În același an, 1970, profesorul universitar și criticul literar Dumitru Micu afirma în lucrarea lui intitulată „Început de secol, 1900 - 1916”, apărută la Editura Minerva din București: „În romanul Europolis - cea mai împlinită scriere amplă a lui Jean Bart - se întocmește o satiră socială cuprinzătoare, acțiunea fiind așezată într-un cadru de viață mai larg. În centru se află drama omenească a lui Nicola Marulis - «americanul» - și a fiicei sale Evantia. Prin mulțimea de fapte, de episoade, prin întâmplările foarte numeroase îngrămădite pe paginile lui, în Europolis se alcătuiește, autentică, atmosfera de port maritim românesc, cu amestecul de limbi, cu tot pitorescul oriental. Destinul personajului central implică o răspicată denunțare a fățărniciei burgheze, a perversității omului întrun mediu în care totul gravitează în jurul banului”.

CLEOPATRA LUCA

0%

User Rating: Be the first one !

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Independența prin cultură
